

Misie bez konverze - výzva indického křesťanství

Konec loňského léta prožívaly indické křesťanské komunity ve znamení strachu. Na přelomu srpna a září se na řadě míst Indie vzedmuly vlny náboženské nesnášenlivosti, které kulminovaly v agresivních útocích proti křesťanům a zanechaly po sobě přes 150 mrtvých. Tisíce domů náležejících křesťanům byly zničeny či zcela vypáleny a stejný osud postihl několik stovek kostelů, škol a center charitativních organizací. Odhadovaný počet lidí, kteří se ze dne na den ocitli bez domova nebo se dlouhé týdny ukrývali v lesích, přesáhl pětadvacet tisíc; mnozí z nich dodnes zůstávají v uprchlických táborech - nevratně rozvrácené rodiny s pramálo nadějnými vyhlídkami do budoucna, ovdovělé a znásilněné ženy, opuštěné děti, jež musely být přímými svědky až příliš kruté smrti svých rodičů. Také svět se díval, když indická sekulární demokracie vloni na podzim hanbou přivírala oči.

Násilí namířené proti křesťanům propuklo ve východoindickém svazovém státu Urísa v noci na 24. srpna, jen pár hodin poté, co zde byl skupinou maskovaných ozbrojenců zastřelen hinduistický aktivista Svámí Lakšmánanda. V zaostalých oblastech Urísy, s výrazným podílem domorodého, tedy ne-hinduistického obyvatelstva, působil Lakšmánanda od konce 60. let, založil zde ášram a školu, jejíž studenti šířili hinduismus do okolních vesnic a po vzoru svého učitele se pokoušeli eliminovat vliv křesťanských misionářů v oblasti. Aktivita Lakšmánandy se soustředila zejména na implementaci hinduistické ideologie do života kmenového obyvatelstva - ve vesnicích se tak objevila zpodobení hlavních hinduistických božstev a domorodci byli poučeni o správných postupech při jejich uctívání, organizována byla četná shromáždění s náboženskými zpěvy, pořádaly se též studijní lekce věnující se výkladu základních posvátných textů hinduismu. Lakšmánanda se díky svému netolerantnímu postoji k jiným náboženským komunitám a zejména díky otevřenému boji s křesťanskými misionáři stal během let cílem hned několika agresivních útoků a každý z nich byl vždy provázen krvavými náboženskými nepokoji v Uríse. Podle policejního vyšetřování nese zodpovědnost za jeho smrt militantní maoistická odnož Komunistické strany Indie, která v bídou sužovaných oblastech východoindických svazových států Urísa, Bihár, Džarkhand a Čhattísgarh dlouhá léta působí a vede partyzánskou válku se státními strukturami. Rozzuření hinduističtí nacionalisté ovšem podobnému výsledku vyšetřování odmítli uvěřit a smrt Lakšmánandy se pro ně stala výzvou k tažení proti indickým křesťanům.

Okázalý pohřební průvod, který byl zcela nepochopitelně vládou povolen a 24. a 25. srpna procházel desítkami vesnic, vyprovokoval na všech místech masové, místy až překvapivě dobře zorganizované útoky. Násilím nejvíce zasažený správní distrikt Kándhamálá se podle očitých svědků doslova ocitl v plamenech a situace v něm zůstávala kritická až do konce kalendářního roku. Práci bezpečnostních složek ochromovala nejen chabě vyvinutá infrastruktura, ale především spontánně vystavěné blokády na silnicích i ulicích měst. Pasivní role policie, jak byla z mnoha míst hlášena, nabízí ovšem i další výklad. Ve druhém zářijovém týdnu se totiž agresivní protikřesťanské akce přesunuly do západoindického státu Karnátaka a scénář útoků i následné reakce zodpovědných politiků jako by se jen opakovaly. V obou svazových státech je v současné době u moci (v případě Urísy coby klíčový koaliční partner) pravicově orientovaná Indická lidová strana (*Bhárátíj džanta pártí* - BJP), politické křídlo radikálního nacionalistického hinduismu, který svou ideologií, rétorikou i přímými akcemi již celá desetiletí brojí proti náboženským menšinám žijícím na indickém území. Celoindické parlamentní volby, jež jsou naplánovány na květen letošního roku, tedy mohly sehrát roli motivačního elementu pro mnohé politiky z BJP, kteří se svou pasivní podporou náboženských nepokojů namířených proti křesťanům pokusili získat důležité politické body. Jak jinak si totiž vysvětlit jejich stereotypně se opakující tvrzení, že všechny agresivní akce byly a jsou pouze spontánní reakcí hinduistické majority na vynucené náboženské konverze, k nimž v obou oblastech údajně dochází?

Problematika náboženských konverzí se zdá být prokletím indické sekulární demokracie. *Proč ale právě Indie?* Proč právě zde se náboženské konverze staly problémem tak palčivým, kontroverzním, schopným rozdmýchávat skryté vášně, měnit toleranci v násilí, a to i mezi lidmi nábožensky lhostejnými, sekulárně smýšlejícími, dávno již zbavenými osobně prožívané religiozity, která by jednou provždy určovala jejich místo, podmínky i smysl životního směřování? Proč onen tolik opěvovaný snášenlivý vztah hinduistů k okolnímu prostředí narazil v případě konverzí a křesťanských misionářů na svoji dosud nepoznanou mez? A jak se stalo, že se staletími prověřený tolerantní postoj k jinakosti dokázal proměnit v upřímně prožívané obavy o vlastní existenci, ačkoliv vážné ohrožení majoritní role hinduistů v indické společnosti si lze jen sotva představit? Jaké jsou tedy příčiny osudového neporozumění?

První a nejzásadnější příčina je zřejmě příliš vágně bezbřehá na to, aby se stala součástí kriticky objektivního vědeckého komplexu navzájem propojených kauzalit,^[1] přesto však není správné její působení přehlížet. **Vypjaté**

náboženské vnímání a prožívání v indické společnosti totiž ovlivňuje nejen problematiku konverzí či působení cizích misionářů na indickém území, ale bezprostředně též souvisí s originálním pojetím sekularismu, které konstruuje základní principy koexistence mnoha náboženských komunit v náručí moderního demokratického státu. Pozitivní diskriminace všech těchto komunit ze strany státní moci namísto striktního odloučení státu a náboženství je zřejmě nutným východiskem v nábožensky pestrém a citlivém prostředí, dojde-li ale k názorovým střetům mezi komunitami, musí stát reagovat a z pozice své autority rozhodnout. V řadě případů je pak zúčastněným svědkem konfliktů, mediátorem v nezáviděníhodném postavení, protože omezené hranice indického sekularismu se stávají až příliš zjevnými vždy, když se různá náboženství ocitají v navzájem si konkurujících rolích. S exkluzivisticky pojímanou náboženskou konkurencí právě v podobě konverzí a misionářských aktivit jako by **indický sekularismus** snad ani nepočítal.

Široká paleta historických a politických příčin souvisí s dědictvím britského kolonialismu. Britské politice prováděné v Indii, zejména od poloviny 19. století, bývá často přisuzován bezprostřední vliv na vznik a posilování indického komunalismu, neboť se necitlivými a z dlouhodobé perspektivy krátkozrakými zásahy do společensko-politického uspořádání výrazně podílela na prohlubování sociálních i kulturních rozdílů mezi náboženskými komunitami (především hinduistů a muslimů). Vrcholem těchto mocenských aktivit se stalo rozdělení Bengálska v roce 1905 a vytvoření oddělených volebních kurií podle náboženské příslušnosti v roce 1909. Na tuto nábožensky segregáčnickou politiku po dosažení indické nezávislosti v roce 1947 nechtěně navázali i zákonodárci z Indického národního kongresu, kteří se z obav před odmítavou reakcí muslimů zdráhali přijmout všeobecný občanský zákoník, jenž by postihoval práva a povinnosti občanů bez ohledu na jejich náboženskou příslušnost. Vytvoření hluboké legislativní propasti mezi komunitami je jednou z největších tragédií indické demokracie a její osudové následky jsou v multireligiózním prostředí dosud až příliš jasně patrné.

Z britského koloniálního dědictví bezprostředně vyplývá také smutná **role indického křesťanství coby pohrobka imperiální velmoci**. Křesťanské církve působící na indickém území nikdy nedokázaly vystoupit ze stínu dobovačného evropanství, nepodařilo se jim přiblížit se domácímu prostředí natolik, že by přestaly být považovány za cizí a cizorodý náboženský prvek - nezvaný i nevítaný. Indickému křesťanství v očích hinduistické majority proto máloco uškodilo tolik jako spojení s mocenskými ambicemi Evropanů. Jistý díl viny za obsazení do této nevďěčné role však spadá i na samotné církve, které ve svých organizačních strukturách nikdy nereflektovaly specifika indického náboženského prostředí, vždy se vztahovaly ke správním a ideovým centrům nacházejícím se v zemích vzdálených kulturně i ekonomicky, uzavíraly se do (většinou) bezpečných ghett, jež jim zajišťovala pozice marginální náboženské minority, a dokonce i v novém tisíciletí jsou přímo existenčně závislé na finančních zdrojích přicházejících ze zahraničí, které jim umožňují fungování misijních i pastoračních aktivit.

Od druhé poloviny 19. století, v souvislosti s masovými konverzemi mezi zaostalými vrstvami indické společnosti, bývá také působení křesťanských misionářů chápáno jako **ohrožení přísně hierarchizované kastovní struktury** indické společnosti a tím pádem i **tradičně rozvržených ekonomických vztahů mezi sociálními skupinami**. Z konverze totiž zákonitě vyplývá změna statutu quo jedince, vymanění se ze závislého postavení vůči kastově nadřazeným vrstvám společnosti a narušení jejich ekonomických zájmů. Sociální revoluce, která se od přelomu 80. a 90. let 20. století odehrává na indickém venkově a souvisí s politickou emancipací nízkých i nedotýkatelných kast, však v současné době pro dominantní postavení vyšších kast představuje daleko větší hrozbu než skomírající křesťanské misie, jež se již po několik desetiletí omezují spíše na zaostalé kmenové obyvatelstvo střední a východní Indie. Při kritickém pohledu na křesťanské konverze zde ale stále jistě sehrávají svou roli zakořeněné **stereotypy myšlení**.

Významný podíl na eskalaci náboženských konfliktů ve 20. století nese **masová propagace novodobých hinduistických ideálů ze strany fundamentalisticky zaměřených nacionalistických organizací**. Ideový koncept *hindutvy*^[2] skutečně pronikl do všeobecného povědomí širokých vrstev indického obyvatelstva, a třebaže v novém tisíciletí zřejmě již nepřináší jednoznačné politické trumfy, které by zajistily masovou podporu prohinduisticky orientovaným stranám, agresivní protikřesťanské a rekonverzní aktivity, k nimž čas od času v současné Indii dochází, výrazně přispívají k setrvávajícímu napětí mezi náboženskými komunitami. Rozpolcené reakce liberálně smýšlející indické veřejnosti, které zavíří společenským děním i sdělovacími prostředky po každé nové vlně násilných střetů a sahají od návrhů na okamžitý zákaz nacionalistických organizací až po jednoznačnou podporu různých legislativních opatření regulujících konverze v jednotlivých svazových státech, se zdají být dostatečným důkazem toho, jak problematické a sporné téma náboženské konverze v moderní Indii představují.

Snad nejpozoruhodnější příčina nepochopení vzniká z **odlišného pojetí a pochopení náboženské konverze**, které je de facto terminologickým míjením dvou kulturních světů, bohužel s častými fatálními důsledky. Tato odlišnost se

ale neomezuje jen na definici konverze, neboť se týká náboženství jako takového, jeho funkce v indické společnosti a také role jedince ve vztahu k nábožensky ustavené společnosti. I přes svůj vypjatě individualistický a heterodoxním experimentům otevřený přístup k osobně prožívané spiritualitě jako by hinduistický svět neznal individualistickou svobodnou vůli, skrze niž by jedinec mohl volně měnit své postavení ke společnosti či v jejím rámci. Jedinec jako by tu byl vždy sám za sebe před Bohem, nikoliv ale před ostatními lidmi. Náboženská konverze v Indii tudíž není a ani nemůže být rozhodnutím individuálním, ale právě naopak se vždy nutně týká celé společnosti.

Příběh náboženských konverzí v Indii nemá šťastný konec a také naděje na jeho rozuzlení se zdá být v nedohlednu. Cesty směřující k usmíření dvou náboženských komunit je jistě třeba hledat na obou znesvářených stranách, přesto by aktivity vedoucí ke skutečnému řešení zdánlivě patové situace měly vzejít od křesťanských církví. Pozoruhodné historické pokusy o vytvoření tzv. dvojí identity indických křesťanů, pro něž by konverze neznamena odmítnutí okolního socio-kulturního prostředí, takové řešení nenabídly,[3] stejně jako se to nepodařilo ani sekulárně teologickému přístupu ke konverzi, který předpokládá, že zkušenost s Kristem lze omezit na rovinu osobní spirituality, a že po ní tedy nemusí nezbytně následovat konverze v tradičním slova smyslu. Otázka náboženské příslušnosti však i v moderní Indii představuje klíčový prvek určující složité uspořádání multireligiózní společnosti a ovlivňující prakticky veškeré aspekty každodenního života, a snad proto podobné pokusy vedly jen k oslabení vlastní identity křesťanských komunit.[4]

Obtížným úkolem, před nímž dnes křesťanské církve v Indii (a nejen tam) stojí, je radikální reinterpretace konverze, ale i zcela nová teologická formulace podstaty misionářské činnosti, která by adekvátně odpovídala 21. století, stejně jako celého přístupu moderního křesťana k okolnímu světu. Poctivá realizace dosud jen teoreticky vytyčených principů mezináboženského dialogu může být prvořadým dílčím cílem na cestě ke splnění tohoto dlouhodobého úkolu, a ačkoliv lze podobný dialog vést na mnoha rovinách a v mnoha formách, upřednostněn by měl být především tzv. dialog života, odehrávající se v běžném každodenním životě, kdy "*lidé různých náboženských přesvědčení žijí a pracují pospolu a obohacují druhé věrným uskutečňováním hodnot svých náboženství bez potřeby formální diskuse*".[5] Důležitou podmínkou tohoto dialogu je ale naprostá absence jakýchkoliv dodatečných podmínek, jimiž si křesťanství ponechává otevřená vrátka pro své misijní poslání,[6] byť by ho chtělo realizovat pro dobro všech stoupenců jiných náboženství a upřímně jim toužilo přinést hojná dobrodiní, kterých se jim v jejich vlastním náboženství nedostává. Zásadním úkolem, před nímž dnes proto křesťanství stojí, je kritická sebereflexe a pochopení, že víra nezesílí předáváním Kristovy zvěsti, [7] ale jen opravdovým životem v jejím duchu, který je zcela nezávisle na kanonizovaných evangeliích či církevní tradici prodchnutý tolerancí ke všemu, co se z perspektivy omezeného lidského života zdá být jiné. Jen skrze tuto cestu, snad naivní a idealistickou, se může uzavřít smutný historický příběh náboženských konverzí v Indii, který je příběhem o hlubokém neporozumění.

Tolik snad obsáhlejší uvedení do kontextu, z něhož vychází otevřený dopis Johna Martina Sahadžánandy, který zde v překladu českému čtenáři nabízíme. Jen skrze porozumění tomuto kontextu můžeme docenit naléhavou aktuálnost jeho dopisu a posléze i pochopit, jak dalece jeho odvážná slova indické prostředí přesahují. John Martin Sahadžánanda je indický kamalduský mnich žijící v křesťanském ášramu Saččidánanda - Šántivanam v jihoindickém Tamilnádu, patřil k nejbližším žákům a spolupracovníkům anglického benediktina B. Griffithse, který v Indii působil od poloviny padesátých let minulého století až do své smrti v roce 1993. Ášram Saččidánanda - Šántivanam, nejstarší a nejznámější katolický ášram v Indii, byl založen v roce 1950 dvěma francouzskými pionýry na poli křesťanské inkulturace, J. Monchaninem a H. Le Sauxem, a v průběhu let se stal neoficiálním ideovým centrem hnutí křesťanských ášramů i symbolem mezináboženského dialogu křesťanství a hinduismu.

Při přípravě textu autor částečně čerpal ze své diplomové práce Náboženská konverze a rekonverze v Indii - křesťanství a hinduismus (Ústav jižní a centrální Asie, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2008).

Poznámky

[1] Dále srov. se čtyřmi okruhy příčin, jak je shrnuje S. Kim; viz Kim S.C.H.: *In Search of Identity. Debates on Religious Conversion in India*, Oxford University Press, New Delhi 2003, s. 4 - 5.

[2] *Hindutva*, dosl. "hinduiství", je pojem vytyčený ideologem moderního hinduistického nacionalismu V.D. Sávarkarem počátkem minulého století. Sávarkar se pokusil vytvořit společnou identitu hinduistů na základě specifických socio-kulturních rysů, pevně spojených s konkrétním teritoriem, a slučujících rozdílné náboženské komunity, které však všechny musí mít svůj původ na území Indie. Vstup do tohoto ideového konceptu společné identity všech Indů nezaručuje státní občanství, ale jen aktivní přijetí domácí kultury a historie, osobní identifikace se zemí a jejími obyvateli, a náboženský vztah k zemi samotné. V ideovém plánu *hindutvy* coby budoucího

uspořádání indické společnosti by sice příslušníci cizorodých náboženství mohli dále existovat, připadla by jim však jen role druhořadých občanů, včetně omezení občanských práv a soustavné, státem podporované diskriminace.

[3] Srov. s mírně optimistickým názorem, jak ho předkládá A.G. Oddie; viz Oddie A.G.: *Religious Conversion Movements in South Asia, Continuities and Change, 1800 - 1900*, Curzon Press, London 1997, s. 6 a s. 22.

[4] Kim S.C.H.: *In Search of Identity. Debates on Religious Conversion in India*, Oxford University Press, New Delhi 2003, s. 192.

[5] Arinze F.: Mezináboženský dialog - problémy, vyhlídky a možnosti, *Teologické texty*, roč. 1, č. 2, 1990, s. 46.

[6] Srov. tamtéž, s. 48: "*Jsou lidé, kteří se mohou dostat nebezpečně blízko názoru, že všechna náboženství jsou v podstatě stejná, že každé náboženství je rovnocennou cestou ke spáse, právě tak jako jsou různé dráhy a stezky vedoucí k jedné a téže hoře, a že období misionářské práce ve smyslu zvěstování Krista s výhledem na obrácení a křest by mělo nyní ustoupit z cesty novému důkazu vyzvedajícímu úctyhodný dialog a bratrskou koexistenci všech náboženství. To je scestný teologický i pastorační postoj.*" Jedná se o jeden z raných teologických textů, jímž byly české křesťanské církve seznámeny s principy mezináboženského dialogu, a jak je z citovaného výňatku patrné, zároveň i s jeho slabinami.

[7] Srov. se zcela opačným názorem, tak jak je prezentován v papežské encyklice Jana Pavla II. *Redemptoris Missio. O stálé platnosti misijního poslání ze 7. prosince 1990*, Zvon, Praha 1994, čl. 2.

Zdeněk Štípl

Pane, ať skrze nás přichází do světa tvůj pokoj!

MISIE BEZ KONVERZE

OTEVŘENÝ DOPIS VŠEM KŘESŤANŮM

Drazí bratři a sestry v Ježíši Kristu,

Pokoj Kristův necht' zůstává s námi všemi a kéž skrze nás pokoj Páně přichází do světa.

Píší vám tento otevřený dopis s velkým zármutkem a bolestí v srdci. Nejsem náboženský vůdce, nejsem učelec a nezastávám ani žádný úřad, jenž by mi propůjčoval jakoukoliv autoritu. Mám ale vážnou starost o lidi, které miluji - o své křesťanské bratry a sestry, obyvatele Indie i celého světa. Četl jsem příliš mnoho tragických zpráv o násilí, jemuž byli vystaveni křesťané v různých oblastech Indie - nevinní lidé byli zabiti, kostely vypáleny a zničeny, řádová sestra byla znásilněna, lidé ocitnuvší se bez domova museli prchnout do lesů - a moje srdce pro ně krvácelo. Modlím se za všechny postižené i jejich rodiny a prosím Boha, aby jim poskytl útěchu a naplnil je pokojem. Moje srdce ale krvácelo i pro ty, kteří se na násilí podíleli, protože ten, kdo koná násilí, nemůže nalézt pokoj - násilí plodí jen násilí. I za ně se tedy modlím a prosím Boha, aby jim odpustil, tak jako sám Ježíš prosil za odpuštění pro ty, kteří ho bili a ponižovali; dobře věděl, že tak činí z nevědomosti. Prosme proto my všichni Boha za odpuštění, jestliže jsme se jakýmkoliv způsobem dotkli náboženského cítění druhých, ať už úmyslně či nechtěně, vždyť se tak mohlo stát z důvodu naší vlastní nevědomosti. Konec konců z nevědomosti, která však není ničím jiným než nepochopením esenciální jednoty, jež nás všechny spojuje, každé násilí vyvěrá.

Zároveň by nás tyto smutné události měly přimět k zamyšlení nad podstatou Boží vůle, vůle Kristovy, v dnešní době. Před nedávnem jsem se zúčastnil konference v Itálii na téma "Stát se Kristovou Dobrou zvěstí", kde se mi naskytla příležitost vyjádřit svůj názor na tuto problematiku. Protože jsem měl stále na paměti násilí namířené proti indickým křesťanům, kteří bývají nařčeni, že své dobročinné skutky vůči potřebným, jakkoliv obdivuhodné a hrdinské, konají pouze a jen s výhledem na jejich náboženskou konverzi, uvažoval jsem, co přesně to dnes znamená, stát se Kristovou Dobrou zvěstí. Vidět, jak se lidé ve jménu náboženství podílejí na bezuzdném násilí, je velmi bolestivé, vždyť podstatou každého náboženství je přece nenásilí a mír. Coby poutník na cestě k Bohu, tak jak ji před námi vyjevil Kristus, jsem se sám sebe začal ptát, jak může zvěstování Kristova poselství vyprovokovat násilí, když on sám je pokoj, lidem přinesl pokoj a obsahem jeho poselství je pokoj. Jistě, Ježíš zemřel násilnou smrtí. Nikoliv ovšem při pokusu o konverzi druhých, ale kvůli boření zdí mezi lidmi. Kvůli tomu, že byl do svého plánu ochoten zahrnout každého bez rozdílu. Kvůli soustavné a vytrvalé snaze osvobodit lidi od útlaku, především toho náboženského. A Ježíš zemřel také proto, že svou vlastní náboženskou tradici vyzýval k růstu, tak aby v souladu s Božím záměrem sílila a stávala se dospělou ve vztahu Bůh-člověk. Náboženští představitelé této tradice však výzvy k dospělosti odmítli, Ježíšova slova označili za rouhání a jejich odmítnutí mělo za následek násilí. Ptal jsem se tedy sám sebe: jestliže Ježíš skutečně zemřel kvůli vnitřnímu růstu, jednotě a osvobození, proč dnes hlásáme jeho zvěst jako něco, co se povýšenecky staví nad vše ostatní a co namísto sjednocení přináší rozvrat? Začal jsem uvažovat, zda bychom Ježíšovu Dobrou zvěst nemohli světu oznamovat také jinak - aby opravdu vedla k růstu, jednotě, osvobození, a to i bez misijních výzev ke konverzi. Moje uvažování ovšem nutně vedlo k fundamentální otázce - zda totiž sám Ježíš zamýšlel konverzi tak, jak si ji křesťanská tradice vyložila.

Dlouhá léta se zabývám mezináboženským dialogem, především tedy dialogem hinduismu a křesťanství, a při svém studiu jsem si uvědomil, jak podobná je si podstata učení mudrců Upanišad a učení Kristova, třebaže mezi nimi existují zřejmé a zásadní rozdíly, jako je například teorie reinkarnace či karmický princip, které musí být chápány a také diskutovány se vši kritickou vážností, již si zaslouží. Mudrci, o nichž se dozvídáme z Upanišad, byli zajisté univerzální duchové, překračující úzkostlivě vytyčenou náboženskou tradici, a z podobné pozice vystupoval také Ježíš Kristus. Musím připustit, že mi studium hinduistických posvátných textů i filozofie pomohlo Krista lépe pochopit, a je mi tedy velmi líto, jak neznalí prastaré hinduistické moudrosti křesťané jsou a jak mylně symbolům hinduistické náboženské tradice rozumějí. Sotva je ovšem můžu vinit, když dobře vím, že byli v takovém duchu vychováni. Snad právě proto jsem si ale začal uvědomovat, jak zúžené a povýšenecké je naše chápání Krista, a že se zcela mýlí s jeho univerzálním, vše zahrnujícím poselstvím. Pochopil jsem, že Ježíš Kristus není identický s křesťanstvím, dokonce že kolik je odlišných křesťanských církví, tolik je i různých interpretací Krista a jeho zvěsti. Třebaže věřící každé denominace sami sebe chápou coby křesťany, jejich výklad Ježíšova učení bývá rozmanitý. Z tohoto úhlu pohledu tedy křesťanství není jediným náboženstvím (byť všichni křesťané přijímají Krista a uznávají autoritu Bible), ale spíše složitým systémem mnoha různých náboženských nauk, genealogicky všelijak spjatých i oddělených. Velmi podobné je to s hinduismem. V jeho případě také nejde o jediné náboženství, ale o komplexní systém mnoha náboženských přesvědčení, ačkoliv věřící sami sebe bez rozdílu nazývají hinduisty a uznávají tytéž posvátné texty. Myslím, že k identickým hodnotícím závěrům dojdeme v případě jakéhokoliv světového náboženství. Studium posvátných knih hinduismu i dalších náboženských tradic mě přivedlo k názoru, že úkol předávat Kristovu Dobrou zvěst druhým v dnešní době neznamená snahu o jejich náboženskou konverzi, ale spíš upřímný a opravdový dialog, jenž bychom s nimi měli vést. Jde o to, rozpoznat Boží záměry v každém z náboženství a vzájemně se tímto poznáním obohacovat. A třebaže ani mezináboženský dialog nepřinese definitivní odpověď na mnohé z otázek, bez pochyb se jedná o smysluplné vykročení, které odhalí pozitivní přínos jednotlivých náboženství, stejně jako upozorní na jejich nutná omezení, protože učení každého náboženství vychází z historické manifestace pravdy, a ta je zákonitě podmíněná. Dialog dokáže položit základy, na nichž se všechna náboženství otevrou věčné, časově nepodmíněné pravdě, která překlene rozpory vzniklé působením historické pravdy, a skrze tento dialog mohou být poté náboženství vyzvána ke společnému růstu, jehož cílem je jednota. Nepodmíněná, čas překračující pravda současně zachová kulturní bohatství každého z náboženství, ovšem skutečný růst nastane jen tehdy, budou-li si jednotlivá náboženství dobře vědoma svých omezení.

Křesťané musí v první řadě reinterpretovat dva Ježíšovy klíčové výroky: "Já jsem ta cesta, pravda i život. Nikdo nepřichází k Otci než skrze mě." (J 14,6) a "Jděte do celého světa a kažte evangelium všemu stvoření." (Mk 16,15) Oba výroky byly vždy vykládány ryze exkluzivně, tedy v tom smyslu, že Ježíš Kristus je jediná cesta vedoucí k Bohu a všichni křesťané mají povinnost předávat dál tuto Dobrou zvěst a obracet lidi ke Kristu či na křesťanskou víru. Taková interpretace jistě velmi napomohla masovému rozšíření křesťanství, třebaže ho poskvřila krví mučedníků i agresivních propagátorů víry (křesťanství od světa zakoušelo násilí, ale stejně tak skrze křesťanství násilí do světa přicházelo), ovšem dnešní doba si od křesťanů žádá další růst, jenž by takto omezený výklad překonal. Osobně se domnívám, že si Kristovo vše zahrnující a univerzálně platné poselství opravdu nezaslouží podobné doslovné interpretace jeho výroků. Zdá se mi, že podstata zmíněných Ježíšových slov je daleko hlubší, a přece přístupnější pro každého. Jistě, pro mnohé křesťany musí být velmi obtížné na něco podobného byt' jen pomyslet, protože mohou snadno nabýt dojmu, že se zde útočí na samu podstatu jejich náboženské tradice, která je stará dva tisíce let. Chceme-li ale Kristu dobře porozumět a stát se nástrojem, skrze nějž do světa přináší svůj pokoj, není tu jiné cesty. Počet let ani množství věřících přece není rozhodujícím měřítkem, podle nějž by se určovala ryzost pravdy. Po kolik staletí lidé věřili, že je země placka, než kdosi řekl, že je kulatá? A jak dlouho se lidé domnívali, že se slunce otáčí kolem země, než kdosi odhalil, že je to naopak země, jež se točí kolem slunce? To, co dnešní křesťanství skutečně potřebuje, je hlouběji vrůst do Krista, obrátit samo sebe ke Kristu, učinit "tygří skok víry" a po vzoru Galilea započít novou epochu. Je třeba, abychom si my všichni pokorně přiznali, že jsme a vždy budeme pouze v procesu poznávání Krista, že jsme dosud nedospěli k jeho konci a že se může klidně stát, že toto poznávání Krista a poznávání pravdy ani nemá žádný konec.

Předkládám zde šest důležitých kritérií, která je třeba mít na paměti při interpretaci Kristova poselství. Každá interpretace by podle mého soudu měla být: 1. univerzálně platná 2. sjednocující 3. osvobozující 4. nabízející možnost dalšího růstu 5. smysluplná 6. otevřená vůči jakémukoliv novému porozumění, které bude splňovat zmíněných pět kritérií

Způsob, jímž byly interpretovány oba Ježíšovy výroky, těmto kritériím zjevně nevyhovuje. Rozhodným argumentem pro víru v Krista coby jediné cesty k Bohu přece nemůže být skutečnost, že to on sám o sobě prohlásil nebo že je tak psáno v Bibli. A stejně tak nestačí prohlásit o Ježíši Kristu, že je kníže pokoje, aniž by takové náboženské

přesvědčení na nás samých nezanechávalo zřetelný efekt - naplnění jeho pokojem bychom tento pokoj měli šířit do světa kolem sebe. Kristova Dobrá zvěst je prostá a jasná, a přesto se vytrvale vzpírá proměnit se v definici. Opisem či podobenstvími o ní však hovořit lze.

Účastníkům konference v Itálii jsem předložil následujících dvacet postřehů, které podle mého názoru nabízejí odpověď na otázku, co to v dnešní době znamená stát se Kristovou Dobrou zvěstí.

1. Měli bychom se připodobnit Kristu a proměnit se v království Boží, čímž se nemyslí nic jiného než odhalit univerzální přítomnost Boha a soupodstatnost celého lidstva s Bohem. Ježíš svou Dobrou zvěst oznámil slovy: "Přiblížilo se království Boží, čiňte pokání." (Mk 1,15) Myslel tím, že Bůh je všudypřítomný, že všechno a všichni jsou v Bohu; veškeré stvoření je ve své nejhlubší podstatě sjednocené s Bohem, třebaže musí být dočasně funkčně rozlišené. Když Ježíš řekl: "Já a Otec jsme jedno." (J 10,30), odhalil tím svou fundamentální jednotu s Bohem. Výroky: "Já jsem v Otci a Otec ve mně." (J 14,11) a "Otec je větší než já." (J 14,28) vyjevil funkční rozlišení svého poslání. Pokání je proces neustálého vnitřního očišťování či růstu, dokud neodhalíme pravdu. Tento proces má dvě roviny - vzestupnou, díky níž objevíme jednotu, a sestupnou, která nás vrací k funkčnímu rozlišení.
2. Měli bychom se stát nástrojem pokoje, protože Ježíš je pokoj a také jeho zvěst je pokoj. Na to však musíme být prosti jakékoliv touhy, již motivuje rozšiřování hranic či další a další získávání nových věřících. Namísto této honby za početním růstem bychom každého člověka měli vidět jako již přítomného v království Božím a snažit se mu pomoci odhalit tuto skrytou pravdu. Musíme se vzdát náboženských konverzí. V každém volání po konverzi již existuje latentní hrozba násilí, která se jednou změní ve skutečnost. Nemůžeme být nástrojem pokoje, neseme-li si v sobě násilí.
3. Měli bychom se stát duchovními osvoboditeli, nikoliv kolonizátory. Vždyť Ježíš nebyl duchovní kolonizátor, jehož cílem by bylo podřídit lidi své autoritě a poté je ovládat. Naopak, Ježíš přinesl duchovní osvobození, když skrze odhalení pravdy v její plnosti nabídl lidem svobodu: "Už vás nenazývám služebníky, protože služebník neví, co činí jeho pán. Nazval jsem vás přáteli, neboť jsem vám dal poznat všechno, co jsem slyšel od svého Otce." (J 15,15)
4. Měli bychom porozumět vlastní náboženské identitě i hranicím mezi jednotlivými náboženstvími jako časově, a tedy funkčně determinovaným skutečností, za nimiž ovšem existuje hlubší, odlišná podstata. Neměli bychom se bytostně ztotožňovat s prostředky, ale stále směřovat k cíli, jímž je sjednocení s Bohem. Neříkám tedy: "Jsem křesťan," ale spíše: "Kráčím k Bohu po cestě, kterou nám ukázal Kristus." Když se potřebuji dostat do Londýna a poletím se společností Air India, také nebudu tvrdit: "Jsem Air India," ale raději řeknu: "Letím s Air India." Kde dojde ke ztotožnění podstaty s pouhými prostředky, vznikají hranice, a kde jsou vytyčeny hranice, tam klíčí semeno svárů a válek.
5. Měli bychom aktivně hledat království Boží, nikoliv ustrnout na víře v jeho existenci. Právě tento přechod od víry ke skutečnému hledání je v dnešní době klíčový, protože z pouhé víry pramení neshody a násilí. Ježíš řekl: "Hleďte především království Boží a spravedlnost, a všechno ostatní vám bude přidáno." (Mt 6,33) Víra je pouze prvním krokem na cestě. Musíme také nově pojmenovat, co to znamená být křesťanem, tak aby tato cesta byla otevřená všem. Křesťan není ten, kdo věří v Krista, ale každý, kdo hledá pravdu, Boha nebo království Boží.
6. Měli bychom se stát tím, čím už ve skutečnosti jsme. Smyslem duchovní cesty, po níž kráčíme, je objevit svou vlastní podstatu, nikoliv stát se něčím jiným. Ježíš přece řekl: "Vy jste světlo světa." (Mt 5,14), a ne: "Musíte se stát světlem světa." Naším úkolem je objevit tuto pravdu pro sebe a pomoci v tomto hledání druhým.
7. Měli bychom se stát cestou, pravdou a životem, tak jako byl i Ježíš cesta, pravda a život. Nejde o jedinečnou výlučnost cesty, ale spíš v sobě ta cesta jako kmen s mnoha větvemi a listy obsahuje ostatní cesty, pravdy i způsoby života, a přece je všechny přesahuje. Ježíš řekl: "Já jsem ta cesta, pravda a život. Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne." (J 14,6) Abychom tedy došli k Bohu, musíme přesáhnout podmíněnou pravdu, která je funkčně smysluplná na úrovni větví, a vstoupit do úrovně kmenu, protože ten je pravdou bez podmínek. Musíme se vydat na cestu vedoucí od pomíjivého k absolutnímu, protože právě po takové cestě došel k Bohu Ježíš. Jiná cesta není.
8. Měli bychom si uvědomit, že k Bohu vede jediná cesta - konverze odehrávající se hluboko v naší duši, skrze niž očistíme své já (ego) a vzdáme se ho ve prospěch Boha, takže se toto já (ego) stane Božím nástrojem. Každé náboženství nabízí unikátní způsob, jak této vnitřní konverze docílit, a ani křesťanství není proto výjimkou. Potíž je v tom, že každé náboženství může vytvářet jemné náboženské ego namísto toho, aby od něj lidi osvobozovalo. Ježíš

k tomu řekl: "Kdo by chtěl zachránit svůj život (tedy podmíněně já), ten o něj přijde; kdo však přijde o život pro mne, zachrání jej (získá nepodmíněně neboli pravé já)." (Lk 9,24) Ježíš používal různá přirovnání, aby svým učedníkům tuto vnitřní konverzi přiblížil: pokání, znovuzrození, vnitřní smrt, proměnit se v dítě, vyrůst pro království Boží.

9. Měli bychom pochopit, že každé náboženství je Boží dar lidem a že každý posvátný text odhaluje Boží vůli - vždy ovšem pouze v určitém kontextu a s podmíněnou vazbou k době, v níž je lidem vyjeven. Proto bychom měli být neustále otevření novému porozumění Boží vůli, hledání, co od nás Bůh žádá v aktuálním čase. Boží vůle přece není statická, ale v čase se proměňuje.

10. Měli bychom v sobě probudit radikální lásku k Bohu i bližním, protože Ježíš Kristus je skutečným archetypem takové absolutní lásky. Ježíšova slova: "Já a Otec jsme jedno." (J 10,30) odhalují jeho radikální lásku k Bohu, podobně jako slova: "Cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili." (Mt 25,40) poukazují na stejně radikální lásku k bližním. Poselství eucharistie a ustavení večeře Páně vyjadřuje nejhlubší podstatu této lásky.

11. Měli bychom vždy a všude hájit důstojnost lidských bytostí a rovnost mužů i žen ve všech oblastech života. Všechny hodnoty sociální, politické, kulturní, morální a sexuální musí být vnímány v kontextu této lidské důstojnosti a rovnosti pohlaví.

12. Měli bychom vnést soulad a harmonii mezi náš svět (cosmos), lidstvo (anthropos) a Boha (Theos).

13. Měli bychom Kristovu Dobrou zvěst ohlašovat všemu stvoření, nikoliv pouze lidským bytostem. Ježíš přece pravil: "Jděte do celého světa a kažte evangelium všemu stvoření." (Mk 16,15) Každá lidská bytost se musí dozvědět, že je Božím projevem, a stejně tak i každý živý tvor. Nejprve ale této pravdě musíme sami uvěřit a teprve pak, když skrze pokání či vnitřní konverzi její bytostný smysl pochopíme, můžeme vyzvat k účasti na poznání pravdy ostatní.

14. Měli bychom zavrhnout duchovní apartheid, díky němuž se stal Ježíš pro ostatní lidi nepřístupnou nadpřirozenou bytostí, a naopak dát všem na vědomí, že lze dosáhnout toho, čeho dosáhl ve svém životě Ježíš. On tuto možnost otevřel pro každého, ale křesťanství ji uzavřelo. Nejenom že řekl: "Já jsem světlo světa." (J 8,12), ale také: "Vy jste světlo světa." (Mt 5,14) Oba výroky jsou páteří Ježíšovy Dobré zvěsti.

15. Měli bychom se ztotožnit s chudými a trpícími, přinést jim poselství naděje a svobody. Proto mezi nás přišel i Ježíš: "Duch Hospodinův jest nade mnou; proto mne pomazal, abych přinesl chudým radostnou zvěst; poslal mne, abych vyhlásil zajatcům propuštění a slepým navrácení zraku, abych propustil zdeptané na svobodu." (Lk 4,18) Naše konání ale nikdy nesmí být motivováno konverzemi.

16. Měli bychom se stát pokornými. Pokora přichází, uvědomíme-li si, jak pevně jsme všichni navzájem spojeni a že to, čím dnes jsme, nám bylo darováno druhými. I my tedy musíme pomáhat druhým s oddanou láskou a soucitem. Sám Ježíš přece omyl nohy svým učedníkům a tímto dokonalým symbolem vyjádřil pokoru i připravenost sloužit druhým (J 13,14).

17. Měli bychom si uvědomit, že Bůh a pravda stojí nad každou náboženskou strukturou, že lidské bytosti posvátným tajemstvím svého bytí jednotlivá náboženství přesahují a že každý náboženský systém má vždy sloužit lidem, nikoliv naopak. "Sobota je učiněna pro člověka, a ne člověk pro sobotu." (Mk 2,27) Když o sobě Ježíš na jiném místě evangelia prohlašuje, že je "cesta, pravda a život", jen tím potvrzuje tuto prostou pravdu. Slouží-li lidé náboženským systémům či věroučným doktrínám, vede to vždycky k násilí.

18. Měli bychom zásadně změnit naše pojetí náboženství, tak aby se stalo hnízdem, v němž se lidské bytosti rodí, jsou ochraňovány, s láskou opečovávány a kde je jim nabízeno bezpečí. Když jejich křídla dorostou, měli bychom jim pomoci rozletět se do nekonečné svobody Božího království. To je pravý smysl Ježíšova výroku o naplnění Zákona (náboženství): "Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit Zákon nebo proroky; nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit." (Lk 5,17)

19. Měli bychom žít v plnosti přítomného okamžiku. Jen v této plnosti nabývá smyslu minulost, skrze ni se vyjevuje přítomnost a v ní se otevírá budoucnost. Čas nesměruje k věčnosti, ale tuto věčnost přítomný čas vyjevuje. Čas se stává nástrojem věčnosti. Ježíš řekl Nikodémovi: "Vítr vane, kam chce, jeho zvuk slyšíš, ale nevíš, odkud přichází a kam směřuje. Tak je to s každým, kdo se narodil z Ducha." (J 3,8)

20. Měli bychom Boha spatřovat ve společenství, protože Bůh je společenství. Bůh je bytostný vztah - Trojice. Bůh je jednota života a pokoje. Měli bychom se setkávat s Ježíšem skrze lámání chleba. A měli bychom žít ve vztazích naplněných láskou, protože tím se očisťujeme, tím se učíme vrůstat do lásky, jednoty a pokoje.

Hlásat dnes Kristovu Dobrou zvěst tedy neznámá misie, jejímž cílem by měla být konverze. (Děkuji tímto všem misionářům, kteří Kristovo evangelium zvěstovali, a to i za cenu vlastního života. To jenom díky nim jsem křesťan a považuji to vsutku za dar Boží.) Předávání jeho poselství by mělo být daleko prostší: každý ať se dozví, že se již v Bohu nachází, a ať je pozván objevit tuto skrytou pravdu. Konverze, k níž nás vyzval Ježíš, neznámá přechod od jedné víry ke druhé nebo z jednoho náboženství na druhé, ale hlubokou vnitřní proměnu. Proměnu, skrze níž dospějeme k radikální lásce k Bohu a k stejně radikální lásce k bližním. Konverze je dlouhodobý proces vytrvalého vnitřního očisťování a růstu, díky němuž v sobě objevíme niternou, univerzální Boží přítomnost a tento prožitek se samovolně odrazí v lásce k bližním. V průběhu tohoto procesu člověk prochází mnoha úrovněmi vědomí a každá z nich mu nabízí odlišný pohled na pravdu i náboženství. Někdo může být osloven a přitahován duchovními autoritami či náboženskými představami, jež pocházejí z docela jiné tradice - lidé musí mít svobodu následovat podobné výzvy a nikdo jim ji nesmí upírat. Jde přece o úroveň v procesu vnitřní očisty, během níž lidské vědomí prochází evolučním vývojem. Žádná z úrovní není definitivní, protože konečným cílem je přesáhnout všechny duchovní autority i náboženské představy a stát se cestou, pravdou, životem. To je naše poslání anebo také smysl života, a konverze je způsob, jak tohoto cíle dosáhnout. Skutečná konverze musí být vnitřní, výzva k ní je platná pro každého, včetně křesťanů, a dnešní křesťanství tedy potřebuje otevřené, vše zahrnující pojetí konverze. Vnitřní konverze by měla znamenat postupné dospívání ve vztahu Bůh-člověk, až dokud člověk nedosáhne s Bohem jednoty, zatímco konverze vnější by v sobě měla obsahovat možnost pomáhat v procesu tohoto růstu druhým. Konec konců konvertovat bychom měli vždy jen k Bohu, nikoliv k víře, náboženství anebo nějaké osobě.

Když Ježíš vyslal do měst a vesnic v Galileji své učedníky, pověřil je prostým úkolem - aby všude oznamovali, že se přiblížilo království Boží (že je na dosah ruky, protože Bůh je všude a všechno je v Bohu) (Lk 10,9). To je podstata "misie bez konverze", která je otevřená a nemůže být výsadou křesťanství. Takové poslání lze nalézt v každém náboženství a duchovní učitelé napříč všemi tradicemi pověřují tímto úkolem ty, kteří je následují. Vždy jde o to, vyzvat ostatní lidi, aby v sobě hledali a objevovali niternou, univerzální Boží přítomnost. Náboženské systémy mají usilovat o to, aby přivedly lidi k Bohu, nikoliv k sobě samým. Jsou přece pouhými prostředky a ty se nesmí změnit v cíle. Problém vyvstává, když se lidé pohodlně zabydlí v prostředcích a na cíl zapomenou. Kdyby ale byly všechny náboženské tradice jednotné v chápání tohoto poslání, zavládl by na světě mír a pokoj. Dokud si však nárokuje právo na konverzi druhých a považujeme svou tradici za výlučnou, zaléváme a pěstujeme v sobě samých semeno násilí a pokoj skrze nás do světa nepřichází. Jestliže se skutečně chceme stát nástrojem pokoje, naše pochopení misie musí být otevřené, nesmí ho poskvřňovat touha konvertovat druhé, ale jen připravenost k vnitřní proměně. Jen tak z nás budou "skuteční misionáři", poslové Dobré zvěsti a šířitelé pokoje. Jak řekl prorok Izaiáš: "Jak líbezná je, když po horách jdou nohy toho, jenž poselství nese a ohlašuje pokoj, jenž nese dobré poselství a ohlašuje spásu, jenž Sionu hlásá: Tvůj Bůh kraluje." (Iz 52,7)

Po vzoru svatého Františka z Assisi se modlím: "Pane, ať skrze nás přichází do světa tvůj pokoj."

10. 11. 2008

John Martin Sahadžánanda

(Saččidánanda ášram - Šántivanam, Tannirpalli, okres Karúr, jižní Indie

e-mail: brothermartin@hotmail.com)